

Pokret za građanska prava u Sjedinjenim Američkim Državama

Anić, Marijana

Undergraduate thesis / Završni rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:191750>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Pedagogije i Povijesti

Marijana Anić

Pokret za građanska prava u Sjedinjenim Američkim Državama

Završni rad

Izv.prof.dr.sc. Boško Marijan

Osijek, 2012.

Sažetak

Od kraja 19.st. u Sjedinjenim Američkim Državama bila je aktivna politika segregacije kojom su se ljudi dijelili u rasne grupe. Pokret za građanska prava nastao je kao borba protiv takvog oblika kategoriziranja ljudi. Kao početak uzima se 1955. g. kada je Afroamerikanka u autobusu odbila ustupiti svoje mjesto bijelcu te je time prekršila zakon o segregaciji. Njezin čin potaknuo je druge organizacije koje su se bavile rasnom nejednakošću na djelovanje. Ubrzo su organizirane mirne demonstracije u gradovima u južnim zemljama SAD-a, a kao jedan od vođa pokreta istaknuo se Martin Luther King Jr. Pokret je svoj vrhunac dostigao 1963. g. kada je organiziran marš na Washington što je rezultiralo donošenjem zakona protiv rasne diskriminacije i pravo glasanja Afroamerikancima. Nakon Kingove smrti 1968.g., što označava kraj mirnih demonstracija, borbu protiv nejednakosti nastavlja pokret *Crna snaga* koji je poznat po oružanim sukobima s policijom. Uspjeh pokreta za građanska prava omogućio je ravnopravnost i integraciju Afroamerikanaca u američko društvo.

Ključne riječi: *Pokret za građanska prava, Martin Luther King Jr., marš na Washington, Crna snaga*

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Položaj Afroamerikanaca do 1955. g.	2
2.1. Ropstvo i Proglas o emancipaciji	2
2.2. Segregacija	2
2.3. <i>Ku Klux Klan</i>	3
2.4. NAACP	3
3. Pokret za građanska prava (1955.- 1968.g.)	4
3.1. Zakon o građanskim pravima i Zakon o glasanju	6
4. Najpoznatije osobe pokreta	8
4.1. Rosa Parks	8
4.2. Martin Luther King Jr.	9
4.3. Malcolm X	11
5. Black Power (<i>Crna snaga</i>)	13
5.1. Black Panther Party (<i>Stranka crnih pantera</i>)	13
6. Prilozi	15
7. Popis literature	24
8. Popis priloga	25

1. Uvod

Tijekom druge polovice 20. st. u Sjedinjenim Američkim Država organiziraju se brojni pokreti i demonstracije kojima je cilj bio uspostava rasne i spolne jednakosti. Neki od njih bili su pokret za građanska prava Afroamerikanaca, Chicano pokret, pokret Američkih Indijanaca te drugi val feminističkog pokreta.

U ovom završnom radu, fokusirala sam se na pokret za građanska prava Afroamerikanaca kojim se borilo za zabranu diskriminacije i ostvarivanje prava glasanja afroameričkih građana. Za ovaj pokret karakteristične su kampanje građanskog otpora, tj nenasilne demonstracije koje su trajale od 1955.- 1968. g.

U prvom dijelu rada opisuje se položaj Afroamerikanaca do početka pokreta, zatim slijedi pregled događaja unutar pokreta i najpoznatijih osoba koje su zbog svog sudjelovanja postigle kulturni status, a u završnom dijelu nadovezuje se pokret *Crna snaga*.

2. Položaj Afroamerikanaca do 1955. g.

2.1. Ropstvo i Proglas o emancipaciji

Ropstvo je institucija u kojoj jedna osoba posjeduje i može prisiliti drugu osobu na rad.¹ U Sjedinjenim Američkim Državama, ropstvo je bilo strogo povezano s rasom zbog čega je izraz *crnac* postao sinonim za roba.²

Prvi je statut o ropstvu usvojen 1661. g. u državi Virginia. Godinu dana kasnije Virginija je usvojila još jedan statut koji je jasno opisao kako crnačka djeca moraju imati posve jednak status kao i njihove majke. Uskoro su i ostale države slijedile Virginijin primjer. Do kraja stoljeća je više od tisuću robova dovedeno u kolonije svake godine.³

Tijekom Američkog građanskog rata 1863. g., američki je predsjednik Abraham Lincoln izdao *Proglas o emancipaciji* kojim je oslobodio robove. Trinaesti amandman američkog Ustava, ratificiran 1865. g, zabranio je ropstvo u SAD-u. Četrnaesti amandman iz 1868. g. zajamčio je punopravno građanstvo i državljanstvo Afroamerikancima. Petnaesti amandman iz 1870. g. afroameričkim je muškarcima dao pravo glasovanja.⁴

2.2. Segregacija

Nakon završetka Rekonstrukcije 1877. g.⁵, južne države donjele su zakone o segregaciji poznatije kao *Jim Crow zakoni*. Zakoni su zahtijevali odvojene škole, odjeljke u autobusima i kazalištu, te odvojene toalete.⁶ *Jim Crow zakoni* primarno su se koristili za podređivanje Afroamerikanaca, ali primjenjeni su i na druge rasne i etničke manjine diljem SAD-a.⁷

Vrhovni sud je podržao načela segregacija u 1896. g. u slučaju *Plessy protiv Ferguson* (tužba protiv segregacije u željezničkim vagonima) presudom da sve dok su objekti za Afroamerikance jednaki objektima bijelaca mogu biti odvojeni.⁸

¹ Dehsen, Eleanora von, *The concise encyclopedia of democracy*, CQ Press, Washington, 2000., str. 348.

² Finkelman, Paul, *The encyclopedia of American political history*, CQ Press, Washington, 2001., str. 354.

³ *An outline of American history*, United States Department of State, Office of International Information Programs, Washington, 1994., str. 280.

⁴ Dehsen, E., *The concise encyclopedia of democracy*, str. 388-389.

⁵ Razdoblje između 1866.-1877. g. koje je započelo nakon Američkog građanskog rata. Ciljevi Rekonstrukcije bili su dogovor o položaju južnih država nakon ponovnog ujedinjenja države, kako kazniti vođe Konfederacije te pravni položaj oslobođenih robova.

⁶ Dehsen, E., *The concise encyclopedia of democracy*, str. 229.

⁷ *American civil rights: primary sources*, UXL, Detroit, 1999., str. 1.

⁸ Kranz, Rachel, *Affirmative action*, Facts On File, New York, 2002., str. 9-10.

2.3. *Ku Klux Klan*

Skupina veterana Konfederacijske vojske 1866. g. osnovala je *Ku Klux Klan* kao društvenu organizaciju u Pulaskiji u saveznoj državi Pennsylvaniji. General Nathan Bedford Forrest izabran je kao *veliki vrač*, što je predstavljalo njegov položaj vođe udruge, a drugi osnivači imali su titule *velikog zmaja*, *velikog titana* i *velikog kiklopa*. Organizacija je ubrzo počela s teroriziranjem oslobođenih robova kako bi osigurali moć i prevlast bijelaca. Pripadnici organizacije nosili su bijele kape i halje kako bi sakrili svoj identitet i preplašili praznovjerne Afroamerikance tijekom noćnih napada koji su uključivali premlaćivanja te ponekad ubojstva. Budući da su željeli istjerati Afroamerikance iz politke, privukli su velik broj sljedbenika u Georgiji, Sjevernoj Karolini i Tennesseeju.⁹

2.4. NAACP

U ljeto 1905. g. skupina od 32 Afroamerikanaca potajno se sastala u Niagara Fallsu u saveznoj državi Ontario. Ondje su stvorili manifest u kojemu su tražili kraj rasne diskriminacije i sve civilne slobode te priznanje ljudskog bratstva. Organizaciju su nazvali *Niagarin pokret*, ali nakon zloglasnih nereda u Springfieldu u saveznoj državi Illinois, grupa zabrinutih Euroamerikanaca se pridružila pokretu, te je organizacija preimenovana u NAACP (National Association for the Advancement of Colored People - Nacionalno udruženje za unapređenje obojanih ljudi). Tijekom ovog razdoblja, NAACP se borio protiv rasnog nasilja i nepoštenih sudskih presuda Afroamerikancima, otvarali su škole, crkve, društvene institucije, banke, novine i male poslove kako bi zadovoljili potrebe svojih zajednica.¹⁰

Vrhunac pravne službe NAACP-a bio je slučaj *Brown protiv Odbora za obrazovanje, Topeka, Kansas* iz 1954. g. Školski odbor Topeke odbio je upisati Lindu Brown u školu koja se nalazila u njezinom susjedstvu jer je ta škola bila samo za bijelce. Tijekom sudskog procesa, odvjetnici iz NAACP-a Charles Houston i Thurgood Marshall uspjeli svrgnuti presudu iz slučaja Plessy protiv Fergusona, tj. Vrhovni sud je presudio kako princip "odvojeni ali jednaki" ne pripada u javnom obrazovanju.¹¹

⁹ Halsey, Richard Sweeney, *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, Oryx Press, London, 2002., str. 191-192.

¹⁰ Isto, str. 221.

¹¹ Harding, Vincent, *We changed the world: African Americans: 1945-1970*, Oxford University Press, Oxford, 1997., str. 35-36.

3. Pokret za građanska prava (1955.- 1968.g.)

Dana 1. prosinca 1955. g. u Montgomeryu u saveznoj državi Alabama, Afroamerikanka Rosa Parks, aktivistica u borbi za prava Afroamerikanaca, odbila je ustupiti svoje mjesto u autobusu nakon zahtjeva vozača. Ubrzo su došli policajci, ali Parks je opet odbila ustati se iako je znala da će to rezultirati uhićenjem. Njeno uhićenje i nakon toga suđenje zbog građanskog neposluha rezultiralo je bojkotom autobusnog prometa u Montgomeryu.¹²

Na dan 5. prosinca, kada je trebalo započeti suđenje Rosi Parks, organiziran je jednodnevni eksperimentalni bojkot. Potaknuti uspjehom eksperimenta, predstavnici MIA (Montgomery Improvement Association - Udruženje za unapređenje Montgomerya) predvođeni Martinom Lutherom Kingom dogovorili su se da će bojkot trajati sve dok Vrhovni sud ne donese odluku da se autobusom i bijelci i Afroamerikanci mogu voziti kao ravnopravni što se dogodilo 20. prosinca 1956. g.¹³

Samo tjedan dana nakon odluke iz 1954. g. školski odbori u Little Rocku najavili su početak desegregacije u školama. No proces je zapravo počeo tek u jesen 1957. g. Devetero afroameričkih učenika, iako je u početku izabrano njih 25, 25. rujna 1957. g. krenulo je u školu koju su do tada mogli pohađati jedino bijelci. Inače, ovih devetero hrabrih učenika je dobrovoljno prešlo iz svoje škole - u kojoj su se obrazovali samo Afroamerikanci – u srednju školu Central, koja je glasila kao jedna od najboljih u zemlji.¹⁴ Devetorki iz Little Rocka pripadali su Ernest Green, Elizabeth Eckford, Jefferson Thomas, Terrence Roberts, Carlotta Walls LaNier, Minnijean Brown, Gloria Ray Karlmark, Thelma Mothershed i Melba Pattillo Beals.

Prije početka školske nastave, guverner Arkansasa Orville Faubus naredio je Nacionalnoj gardi da ne dozvoli da devetero učenika uđe u školu. Desetak dana nakon početka krize, predsjednik Eisenhower pozvao je Faubusa na razgovor koji je rezultirao povlačenjem Nacionalne garde, ali je lokalna policija ostala kako bi smirila okupljene bijele protestante. Naposljetku, Eisenhower je bio primoran poslati redovnu vojsku i više od 1000 pripadnika 101 zračne jedinice kojim je bilo naređeno da prate i štite afroameričke studente.¹⁵

Nakon bojkota u Montgomeryu i Little Rocku, 1. veljače 1960. g. četiri studenta Poljoprivrednog i tehničkog fakulteta Sjeverne Karoline u Greensborou organizirali su protestno

¹² Harding, V., *We changed the world: African Americans: 1945-1970*, str. 42.- 44.

¹³ Isto, str. 44- 46.

¹⁴ Isto, str. 68.

¹⁵ Isto, str. 69- 70.

sjedenje protiv prakse lokalnog restorana prema kojoj Afroamerikanci nisu smjeli sjediti za stolovima tijekom obroka.¹⁶ Na zamolbu upravitelja restorana studenti su, poput Rose Parks, odbili napustiti svoje mjesto. Potaknuti ovim primjerom, studenti diljem države organizirali su protestna sjedenja što je u travnju iste godine dovelo do osnivanja SNCC-a (Student Nonviolent Coordinating Committee - Studentski nenasilni odbor za koordinaciju) kako bi se pokret što lakše organizirao. Suprotno Kingu, SNCC usredotočio se na uvođenje promjena na lokalnoj razini te poučavanju Afroamerikanaca kako bi postigli potrebnu razinu pismenosti za glasanje na izborima.¹⁷

CORE (Congress of Racial Equality - Kongres rasne jednakosti) u suradnji sa SNCC-om organizirao je svibnju 1961. g. *Putnike slobode* kako bi provjerili provođenje odluke Vrhovnog sude o desegregaciji u autobusima. Putovanje pokreta, u kojem su sudjelovali i Afroamerikanci i bijelci, kroz južne države bilo je mirno sve do ulaska u Alabamu gdje su sudionici napadnuti, a autobus spaljen. Pokret je završio uhićenjem i zatvaranjem sudionika u Jacksonu u saveznoj državi Mississippi. Ipak cilj *Putnika slobode* je postignut jer je krajem 1961. američka vlada zabranila segregaciju na autobusnim i željezničkim stanicama kao i u autobusima i vlakovima koji prelaze granice saveznih država.¹⁸

Protesti početkom 1960-ih dosegli su svoj vrhunac 28. kolovoza 1963. g. maršom na Washington. Organizacijski odbor sastojao se od Martina Luthera Kinga, Johna Lewisa, Roya Wilkinsa, Jamesa Farmera, Whitneya Younga i A. Philipa Randolpha. Osim organizacije tijekom marša i rasporeda govornika, vodilo se računa i ostalim problemima kao što su bili hitna medicinska pomoć, prijevoz te opskrba prosvjednika hranom i vodom. Na dogovoreni dan, više od 250 000 ljudi stiglo je u Washington. Dok su pjevači poput Joane Baez i Boba Dylana zabavljali prosvjednike, organizatori su nagovarali Lewisa da ublaži svoj govor u kojem je kritizirao stav nadležnih organa prema Afroamerikancima.¹⁹ Kada je došao red na Kinga, on je održao svoj govor *Sanjam* koji je postao simbol prosvjeda. Kao odgovor na demonstracije predsjednik John F. Kennedy predložio je zakon o građanskim pravima koji bi zabranio segregaciju i diskriminaciju u javnim ustanovama i obrazovanju, ali je ubijen prije nego što je zakon izglasan. Njegov nasljednik, predsjednik Lyndon B. Johnson ubrzao je donošenje zakona u znak počasti Kennedyu.²⁰

Nakon donošenja zakona o građanskim pravima 1964. g., SCLC (Southern Christian Leadership Conference - Konferencija vodstva južnih kršćana) i SNCC zajedno su prosvjedovali za

¹⁶ Zinn, Howard, *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država: 1492. - danas*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 804.

¹⁷ Dehsen, E., *The concise encyclopedia of democracy*, str. 107- 108.

¹⁸ Isto, str. 108.

¹⁹ Harding, V., *We changed the world: African Americans : 1945-1970*, str. 130.

²⁰ Dehsen, E., *The concise encyclopedia of democracy*, str. 108.

pravo glasanja u Alabami. 7. ožujka 1965. g. policija je zaustavila planirani marš od Selme do Montgomerya i napala prosvjednike sa suzavcima i palicama. Televizijski prijenos *krvave nedjelje*, kako je događaj prozvan, potaknuo je drugi marš i potporu za izglasavanje Zakona o glasanju koji je donesen u kolovozu iste godine.²¹

Iako je na Jugu potpisan zakon, kraj službene segregacije nije imao odjeka u drugim krajevima zemlje što je uzrokovalo rasne nereda na Sjeveru i Zapadu. Prvi od nereda dogodio se u naselju Watts u Los Angelesu gdje su pobunjenici držali kontrolu pet dana. Tijekom nereda ubijene su 34 osobe, više od 1000 ih je ozlijeđeno, 4000 su uhićene te je zapaljeno oko 600 zgrada. Najgori neredi bili su u Newarku, gdje je ozlijeđeno više od 12 000 ljudi, i Detroitu, sa više od 50% afroameričkog stanovništva gdje je spaljen velik dio grada.²²

I u gradovima koji su se bavili unapređivanjem položaja afroameričkog stanovništva, neredi su bili jednaki kao u onim gradovima gdje je položaj Afroamerikanaca još uvijek bio loš. Nacionalna garda i elitne vojne postrojbe pozvane su kako bi se spriječili neredi, ali nisu imali puno uspjeha jer su olako koristili oružje.²³ Unatoč strahovima da će svako ljeto biti nasilno, neredi su potpuno prestali, osim nakon ubojstva Martina Luthera Kinga.²⁴

3.5. Zakon o građanskim pravima i Zakon o glasanju

Zakon o građanskim pravima iz 1964. g. zabranjuje diskriminaciju na temelju "rase, boje kože, religije i nacionalnosti" u javnim ustanovama koji su povezane s trgovinom ili su potaknute od strane vlade, kao što su hoteli, restorani, kafći, benzinske postaje i zabavna mjesta. U zakonu je također objavljena namjera Kongresa da se zabrani diskriminacija u javnim školama i fakultetima.

Ključni dijelovi zakona uključuju:

- Glava II- zabrana diskriminacije u javnim ustanovama
- Glava VI- zabrana diskriminacije u državno financiranim programima
- Glava VII- zabrana diskriminacije zaposlenika u trgovini

²¹ Dehsen, E., *The concise encyclopedia of democracy*, str. 108-109.

²² Finkelman, P., *The encyclopedia of American political history*, str. 74.

²³ Johnson, Paul, *Historija američkog naroda*, Knjiga-komerc, Beograd, 2003., str. 762.

²⁴ Finkelman, P., *The encyclopedia of American political history*, str. 74.

Zakonom su također osnovane EEOC (Equal Employment Opportunity Commission- Odbor za jednake uvjete zapošljavanja) i CRS (Community Relations Service- Služba za odnose u zajednici) koje su bile zadužene za provedbu zakona.²⁵

Poput Zakona o građanskim pravima, Zakon o glasanju iz 1965. g. napisan je za cijelu državu, ali se posebno odnosio na južne zemlje.²⁶ Zakon o glasanju uveo je brojne mjere oblikovane kako bi Afroamerikancima olakšale glasanje. Drugi odlomak zakona o glasanju zabranjuje diskriminaciju na osnovi rase i jezika prilikom glasačkog procesa, budući da su tijekom ranijih izbora korišteni testovi pismenosti kako bi se diskvalificirali Afroamerikanci i druge manjine prilikom glasanja.²⁷

²⁵ Kranz, R., *Affirmative action*, str. 30- 31.

²⁶ Finkelman, P., *The encyclopedia of American political history*, str. 66.

²⁷ Kranz, R., *Affirmative action*, str. 154.

4. Najpoznatije osobe pokreta

4.1. Rosa Parks

Rosa Parks rođena je 4. veljače 1913. g. kao Rosa Louise McCauley u Tuskegeeu, Alabama. Nakon razvoda roditelja, Rosa se s majkom preselila u Pine Level koji se nalazio nedaleko Montgomeya, gdje će kasnije postati ikona afroameričke kulture. Iako je ranije odustala od srednje škole zbog bolesti majke, na nagovor supruga Raymonda 1933. g. vratila se u školu i dobila srednjoškolsku diplomu. 1943. g. izabrana je kao tajnica NAACP produžnice u Montgomeryu te je pomagala s pripremom sudskih slučajeva o rasnoj diskriminaciji.²⁸

Budući da je već jednom izbačena iz autobusa početkom 1940-ih zbog sjedenja u "bijelom" dijelu, neki vozači autobusa odbijali su primiti Rosu kao putnicu. Kada ju je 1955. g. vozač zamolio da ustupi svoje mjesto, Rosa je samouvjerenom rekla ne. Nakon upornog odbijanja, policajci su se ukrcali u autobus i ponovno zamolili Rosu da se premjesti ali ona je i dalje odbijala. Policajca koji ju je uhitio pitala je zašto tlači Afroamerikance, na što je on odgovorio jedino kako je znao: "Ne znam, ali zakon je zakon i Vi ste uhićeni."

Po dolasku u postaju, Rosa je nazvala kolegu iz NAACP-a E.D. Nixona koji je uvidio kako je Rosino uhićenje slučaj koji je bio potreban kako bi se ukinula segregaciju u autobusima Montgomerya. Rosa je optužena za kršenje 6. poglavlja 2. odlomka zakona o segregaciji grada Montgomerya, ali je već idući dan položena jamčevina te je Rosa puštena na slobodu.²⁹ Zbog svoje uloge u bojkotu, Rosa i suprug su izgubili posao te su bili prisiljeni preseliti se u Detroit gdje su nastavili sa sudjelovanjem u pokretu.

Od donošenja Zakona o glasanju 1965. g. Rosa je radila kao tajnica demokratskog senatora Johna Conyersa sve do mirovine 1988. g. Tijekom mirovine posvetila se radu u Institutu Rose i Raymonda Parks za samozapošljavanje gdje je pomagala tinejdžerima u stjecanju obrazovanja. Preminula je 24. listopada 2005. g.³⁰

²⁸ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 256.

²⁹ Harding, V., *We changed the world: African Americans: 1945-1970*, str. 42-43.

³⁰ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 256.

4.2. Martin Luther King Jr.

Martin Luther King Jr. rođen je 15. siječnja 1929. g. u Atlanti u saveznoj državi Georgia. Martinov otac bio je svećenik, te je stoga zauzimao važan položaj u afroameričkom društvu.³¹ Sa 15 godina upisao je Morehouse fakultet u Atlanti, jednu od najboljih visokih škola za Afroamerikance u SAD-u, gdje je kasnije stekao diplomu iz sociologije. Nakon toga odlazi u Crozier, teološko sjemenište u Pennsylvaniji. Diplomirao je 1951. g. kao najbolji u svojoj generaciji, te je nastavio studij na Sveučilištu u Bostonu. Godine 1955. dodijeljen mu je doktorat iz teologije i otada je poznat kao dr. ili velečasni King³², a godinu dana ranije postao je župnik Baptističke crkve Avenije Dexter, Montgomery u saveznoj državi Alabama.³³

Čovjek čija su uvjerenja u najvećoj mjeri oduševila Kinga bio je Mahatma Gandhi. Njegova je filozofija nenasilja ili snage duše, pohranila duševnu snagu u indijski narod, a protiv političke i vojne moći imperijalističke Velike Britanije. Gandhi je izjavio da premda moraju biti spremni dragocjeno umrijeti za neovisnost, Indijci ne smiju zbog tog cilja ubijati koliko god Britanci nasilno i nepravedno tretirali njihov narod. Tako je King počeo vjerovati kako se ista sredstva koja su donijela ploda u Indiji mogu uspješno primijeniti i na američkom tlu.³⁴

King je došao pod svjetlo javnosti tijekom bojkota autobusa u Montgomeryu kada je predvodio afroameričku zajednicu u jednogodišnjem bojkotu. Nakon uspjeha bojkota, King zajedno s drugim afroameričkim vođama 1957. g. osniva SCLC, koja potiče korištenje nenasilnih akcija protiv segregacije i diskriminacije.³⁵

Brojni javni istupi i politički angažman ubrzo su se pokazali opasnim za Kinga i njegovu obitelj. Na predstavljanju knjige 1959. godine, duševna bolesnica afroameričkog podrijetla zabila mu je nož u prsa. Ipak najveća prijetnja Kingu dolazile su od zagovornika segregacije, iz čijih je redova dobivao otvorene prijetnje smrću.³⁶ Jednom prilikom je na njegovu kuću bačena bomba, što je obitelj čudom preživjela, a u nekoliko je navrata paljena i njegova crkva na Aveniji Dexter. U isto vrijeme, King je bio i u prikrivenom sukobu s američkim vlastima, koje su ga u više navrata privodile zbog građanskog neposluha.³⁷

³¹ Harding, V., *We changed the world: African Americans: 1945-1970*, str. 36.

³² Dehsen, E., *The concise encyclopedia of democracy*, str. 237.

³³ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 190.

³⁴ Dehsen, E., *The concise encyclopedia of democracy*, str. 238- 239.

³⁵ Isto, str. 237- 238.

³⁶ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 190.

³⁷ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945. - 1985.)*, Europapress holding, Zagreb, 2008., str. 232.

U proljeće 1963. g. King i njegovi sljedbenici započeli su kampanju za desegregaciju Birminghama u saveznoj državi Alabama, na glasu kao najnepopustljiviji grad u pogledu građanskih prava. Lokalna policija, predvođena šefom policije Eugenom "Bikom" Connorom, pustila je na demonstrante pse i naredila upotrebu vodenih topova kako bi se prekinuli prosvjedi.³⁸ King je uhićen i zatvoren u samicu gdje je napisao pismo u kojem objašnjava zašto afroamerička zajednica više ne može čekati na jednakost. Pismo je bilo odgovor na pismo koje je King primio od osam bjelačkih religijskih vođa iz Birminghama koji su ga zamolili da prekine prosvjede jer potiču mržnju i nasilje.³⁹

Povodom Marša na Washington 28. kolovoza 1963. g. pred 250.000 ljudi okupljenih na Lincoln Memorialu King, kao jedan od organizatora, održao je svoj najpoznatiji govor *Sanjam*, inspiriran izjavama Abrahama Lincolna i zapisima iz Biblije. U listopadu 1964. g. King prima Nobelovu nagradu za mir. U dobi od 35 godina tada je postao najmlađi dobitnik Nobelove nagrade za mir ikada.⁴⁰

Nakon donošenja zakona o građanskim pravima 1964. g. King se našao između dvije suprotstavljene strane. *Black Panther Party (Stranka crnih pantera)* je od Kinga tražila da se zaoštri napad na Washington dok su državne administracije zahtijevale smirivanje stanja. King je ustrajao u svojim namjerama što je dovelo do zahlađenja odnosa s predsjednikom Johnsonom.⁴¹

Pred kraj života, King je svoju pažnju posvetio socijalnim i ekonomskim problemima Afroamerikanaca na sjeveru zemlje te je najavio kampanju za uvođenje zakona protiv siromaštva.⁴² 4. travnja 1968. g. izveden je atentat na Kinga dok je stajao na balkonu hotelske sobe u Memphisu u saveznoj državi Tennessee nakon čega su započeli neredi diljem zemlje. U Londonu, dva mjeseca nakon atentata, James Earl Ray je uhićen nakon što je priznao ubojstvo Kinga.⁴³ Osuđen je na 99 godina zatvora.⁴⁴

³⁸ Zinn, H., *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država: 1492. - danas*, str. 805.

³⁹ *American civil rights: primary source*, str. 39.

⁴⁰ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 190.

⁴¹ Zinn, H., *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država: 1492. - danas*, str. 805.

⁴² Dehsen, E., *The concise encyclopedia of democracy*, str. 238.

⁴³ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945. - 1985.)*, str. 231.

⁴⁴ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 191.

4.3. Malcolm X

Malcolm X ili pravim imenom Malcolm Little rođen je 25. listopada 1925. g. u Omaha, Nebraska. Roditelji Earl i Louise su bili aktivisti i članovi UNIA-e (Universal Negro Improvement Association- Univerzalno udruženje za unapređenje crnaca). Tijekom Malcolmovog djetinjstva obitelj se nekoliko puta selila jer su često bili mete napada *Ku Klux Klana*. Kada je Malcolm imao 6 godina, oca mu je pregazio tramvaj, iako je Malcolmova majka sumnjala da su za suprugovu smrt krivi pripadnici Crne legije.

S 13 godina, nakon što mu je majka proglašena ludom i poslana u mentalnu ustanovu, Malcolm je postao štíćenik Doma za nezbrinutu djecu države Michigan, gdje je bio razdvojen od svoje sestre. Kada je napunio 17 godina pušten je iz doma. Maturirao je u vrhu svoje generacije, ali kada je izjavio da želi postati odvjetnik, profesor mu je rekao da to nije realističan cilj za "crnčugu".⁴⁵ Nakon što se preselio u Boston radio je kao čistač cipela i konobar u vlakovima. Kada je skupio dovoljno novaca preselio se u New York gdje se bavio organiziranjem oklada i pljački. U veljači 1946. g. uhićen je zbog pljačkanja i osuđen na deset godina zatvora.⁴⁶ Dok je bio u zatvoru Malcolm je upoznao učenje Elijah Muhameda, čijem je pokretu *Nacije Islama* ubrzo i pristupio. Godine provedene u zatvoreništvu iskoristio je za samoobrazovanje, čitajući kad god je mogao što mu je trajno oštetilo vid i zbog čega je počeo nositi naočale, njegov zaštitni znak. Pohađao je tečajeve engleskog i latinskog, sate provodio u zatvorskoj knjižnici, postao vatreni protivnik droge i duhana i prihvatio *Naciju Islama* Elijah Muhammada, prema kojoj su crnci bili Allahovi odabrani ljudi. Elijah Muhammad je također zagovarao vrijednosti pravog, teškog rada, samostalnost i poštenu, čestiti život kao način bijega i zaštite od progona rasističkog društva.⁴⁷ Kada je 1952. g. izašao iz zatvora postao je najbliži suradnik Muhammada te je promijenio prezime u X kao simbol svog pravog afričkog imena koje nikad neće znati. Tijekom marša na Washington prekinuo je odnose s Martinom Lutherom Kingom jer se nije slagao sa politikom nenasilja.⁴⁸

Zbog neslaganja s Muhammadom, u ožujku 1964. g. Malcolm napušta *Naciju Islama* i osniva Organization of Afro-American Unity (Organizaciju za jedinstvo Afroamerikanaca). Nakon hodočašća u Meku, uvidio je da nisu svi bijelci neprijatelji te da Afroamerikanci mogu postići svoje ciljeve nenasilnim putem. Također je promijenio svoje ime u *El-Hajj Malik El-Shabazz*. Neki

⁴⁵ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia :groups and movements that have changed America*, str. 209.

⁴⁶ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba: (1945. - 1985.)*, str. 232.

⁴⁷ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 209.

⁴⁸ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945. - 1985.)*, str. 232.

pripadnici *Nacije Islama* bili su razočarani Malcolmovom promjenom stajališta te su mu počeli slati prijetnje smrću.

Malcolm je 1965. g. smrtno ranjen dok je držao govor u New Yorku u kojem je kritizirao Elijah Muhammada kada mu je prišao čovjek iz publike te ga upucao sačmaricom. Nakon toga su još dvojica muškaraca pucala u njegovo tijelo. Ukupno je ispaljeno 16 metaka, a sva tri muškarca bili su pripadnici *Nacije Islama* koji su kasnije osuđeni na doživotnu zatvorsku kaznu.⁴⁹

⁴⁹ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 210.

5. Black Power (*Crna snaga*)

Sredinom 1960-ih skupina mladih Afroamerikanaca smatrala je da Pokret za građanska prava djeluje presporo. Stokley Carmichael i Mukasa Dada, članovi SNCC-a, osmislili su slogan *Black power*, pokret koji je ubrzo prerastao i zasjenio nenasilni Pokret koji po njihovom mišljenju nije bio dovoljno revolucionaran. Pristaše pokreta (ne svi) vjerovali su u nasilne metode, crni nacionalizam, superiornost crnaca i panafrikanizam⁵⁰, te su smatrali da je asimilacija i integracija Afroamerikanaca u bjelačko društvo zapravo drugi oblik ropstva čime gube svoj ponos i tradiciju.⁵¹

Jedan od najvatrenijih zagovornika pokreta bio je i Malcolm X. Isticao je *crni ponos*, ekonomsku i političku neovisnost te slobodu od bjelačke vlasti. Bio je glasnogovornik organizacije *Nacija Islama* koja je uz *Crne Pantere*, imala ključnu ulogu u *Black power* pokretu. Njihovi pristaše slijedili su određen način oblačenja: kožne jakne, beretke, svjetloplave košulje i afro frizure. Njihove aktivnosti uglavnom su se sastojale od napada na pripadnike *Ku Klux Klana*, pokazivanja pušaka i dizanje u zrak šake s crnom rukavicom. Uzvikivali su moć narodu.⁵²

Na Olimpijskim igrama u Meksiku 1968. g. Tommie Smith i John Carlos otrčali su utrku na 200 metara i osvojili zlatnu i srebrnu medalju. Na podij su došli omotani crnim šalom i u crnim čarapama koje su simbolizirale siromaštvo. Kad je počela svirati američka himna Smith i Carlos zatvorili su oči, pognuli glave i podigli šake sa crnim rukavicama. Smithova desna ruka je predstavljala crnu snagu dok je Carlosova lijeva ruka predstavljala crno jedinstvo. Dvojica sportaša su zbog svoje potpore pokretu *Black power* odmah bili izbačeni s igara, a kasnije i iz Međunarodnog olimpijskog odbora te su dobili doživotnu zabranu natjecanja.⁵³

5.1. Black Panther Party (*Stranka crnih pantera*)

Stranka crnih pantera (BPP) osnovana je 1966. g. u Oaklandu u saveznoj državi Kalifornija od strane Hueya Newtona i Bobbya Sealea. Prvotno nazvana *Stranka crnih pantera za samoobranu*, grupa je djelovala kao neovisna oružana snaga koja je štitila Afroamerikance od policijske brutalnosti. Već iduće godine BPP počela je organizirati ogranke u geto naseljima diljem zemlje. Vođe stranke zagovarali su socijalnu doktrinu, dok je članstvo težilo nacionalizmu.⁵⁴

⁵⁰ Ideja o ujedinjenju svih ljudi afričkog porijekla.

⁵¹ Johnson, P., *Historija američkog naroda*, str. 762.

⁵² Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 57.

⁵³ Harding, V., *We changed the world: African Americans: 1945-1970*, str. 177.

⁵⁴ Finkelman, P., *The encyclopedia of American political history*, str. 26.

Inspirirani Mao Ce-Tungovim učenjem, BPP je evoluirala u marksističku grupu koja je svim Afroamerikancima zahtijevala pravo nošenja oružja, puštanje Afroamerikanaca iz zatvora i isplatu odštete za sve nepravde nanesene kroz prošlost od strane bijelaca.⁵⁵ Nakon nekog vremena osudili su crnački nacionalizam kao *crni rasizam*. Okrenuli su se socijalnim pitanjima i organizirali razne programe kako bi pomogli pobijediti siromaštvo u crnačkim četvrtima.⁵⁶

Neprijateljstvo s policijom i FBI-em koje je rezultiralo s nekoliko oružanih sukoba te opadanje broja članova dovelo je do razlaza stranke 1980-ih.⁵⁷

Jednakost, sloboda i bratstvo su zasjali kao moto francuske revolucije, kao krilatica demokracije. Unatoč tome Sjedinjene Američke Države koje su sebe smatrale predstavnikom demokracije nisu se pridržavale tih principa. Glavni cilj pokreta za građanska prava 1950-ih i 1960-ih godina bila je desegregacija američkog društva. Pripadnici svih rasnih ili etničkih manjina su demonstracijama tražili slobodu i jednakost.

Pokret za građanska prava Afroamerikanaca započeo je 1955. g. bojkotom autobusnog prometa u Montgomeryu. Preko Little Rocka, prosvjeda u Birminghamu, marša na Washington i *krvave nedjelje* u Selmi, Afroamerikanci su se izborili za Zakon o građanskim pravima 1964. g. i Zakon o glasanju 1965. g. Iako su ciljevi pokreta postignuti, izgubljen je veliki broj života u sukobima s policijom i napadima bijelih separatista.

Tijekom cijelog pokreta postojale su dvije suprotstavljene filozofije, borba protiv segregacije mirnim putem koji je zagovarao Martin Luther King Jr., te borba nasiljem koju su poticale Stranka crnih pantera i Crna snaga.

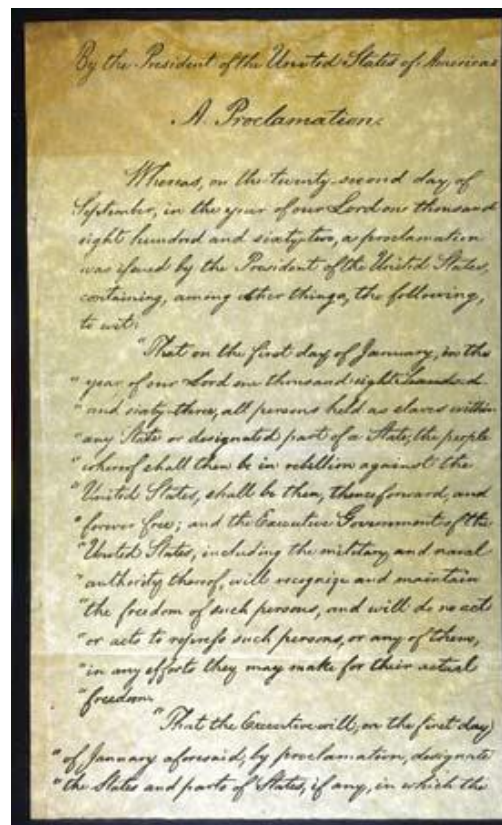
Pokret za građanska prava Afroamerikanaca zauzima središnje mjesto u afroameričkoj povijesti jer su time postali punopravni građani SAD-a i konačno su postali jednaki s bijelom rasom koja ih je tlačila stoljećima.

⁵⁵ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 55.

⁵⁶ Finkelman, P., *The encyclopedia of American political history*, str. 26.

⁵⁷ Halsey, R. S., *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, str. 55.

6. Prilozi

Prilog 1. Proglas o emancipaciji iz 1863. g. kojim je predsjednik Lincoln oslobodio robove⁵⁸

Prilog 2. Afroamerikanci tijekom bojkota autobusnog prometa u Montgomeryu⁵⁹

⁵⁸ <http://www.britannica.com/EBchecked/media/12624/Emancipation-Proclamation-1863>.

⁵⁹ <http://www.blackpast.org/?q=aah/montgomery-bus-boycott-1955-56>.

Prilog 3. Vojnici čuvaju devetero afroameričkih studenata u Little Rocku⁶⁰

Prilog 4. Ljudi okupljeni na Lincoln Memorialu tijekom marša na Washington 1963. g.⁶¹

⁶⁰ <http://usarmy.vo.llnwd.net/e2/-images/2007/09/20/8168/army.mil-2007-09-20-165504.jpg>.

⁶¹ <http://www.loc.gov/pictures/resource/ppmsca.03130/>.

Prilog 5. Rosa Parks nakon uhićenja⁶²

Misc.

POLICE DEPARTMENT
CITY OF MONTGOMERY

Date 12-1-55 19

Complainant J.F. Blake (sm)
Address 27 No. Lewis St. Phone No.
Offense Misc. Reported By Same as above
Address Phone No.
Date and Time Offense Committed 12-1-55 6:06 pm
Place of Occurrence In Front of Empire Theatre (On Montgomery Street)
Person or Property Attacked
How Attacked
Person Wanted
Value of Property Stolen Value Recovered
Details of Complaint (See and give value of property stolen)

We received a call upon arrival the bus operator said he had a colored female sitting in the white section of the bus, and would not move back.
We (Day & Nixon) also saw her.
The bus operator signed a warrant for her. Rosa Parks, (of) 634 Cleveland Court.
Rosa Parks (of) was charged with chapter 6 section 11 of the Montgomery City Code.

Warrant #11254

THIS OFFENSE IS DECLARED:
UNFOUNDED
CLEARED BY ARREST
EXCEPTIONALLY CLEARED
INEFFECTIVE (NOT CLEARED)

Officers: *F. D. Day*
D. W. Nixon
Division: Patrol Time: 7:00 pm
12-1-55

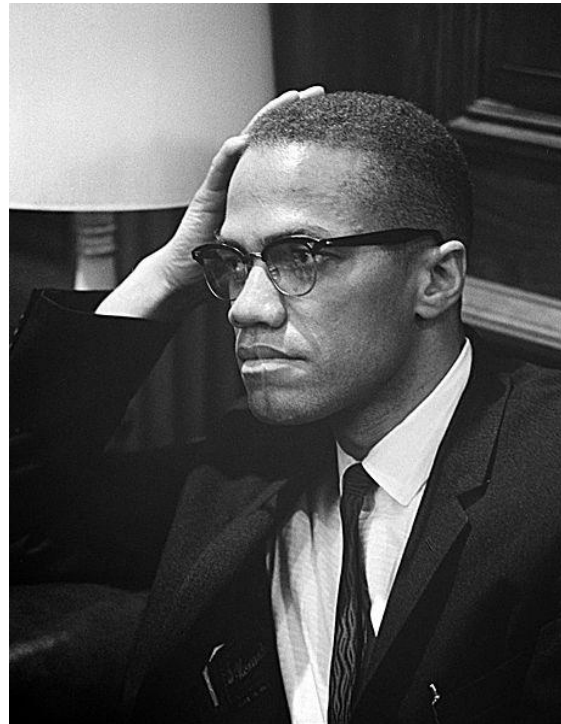
Prilog 6. Policijski zapisnik o uhićenju Rose Parks⁶³

⁶² http://www.usatoday.com/life/people/2004-08-13-parks_x.htm.

⁶³ http://catalog.flatworldknowledge.com/bookhub/2044?e=trowbridge2_1.0-ch10_s02.

Prilog 7. Martin Luther King Jr.⁶⁴

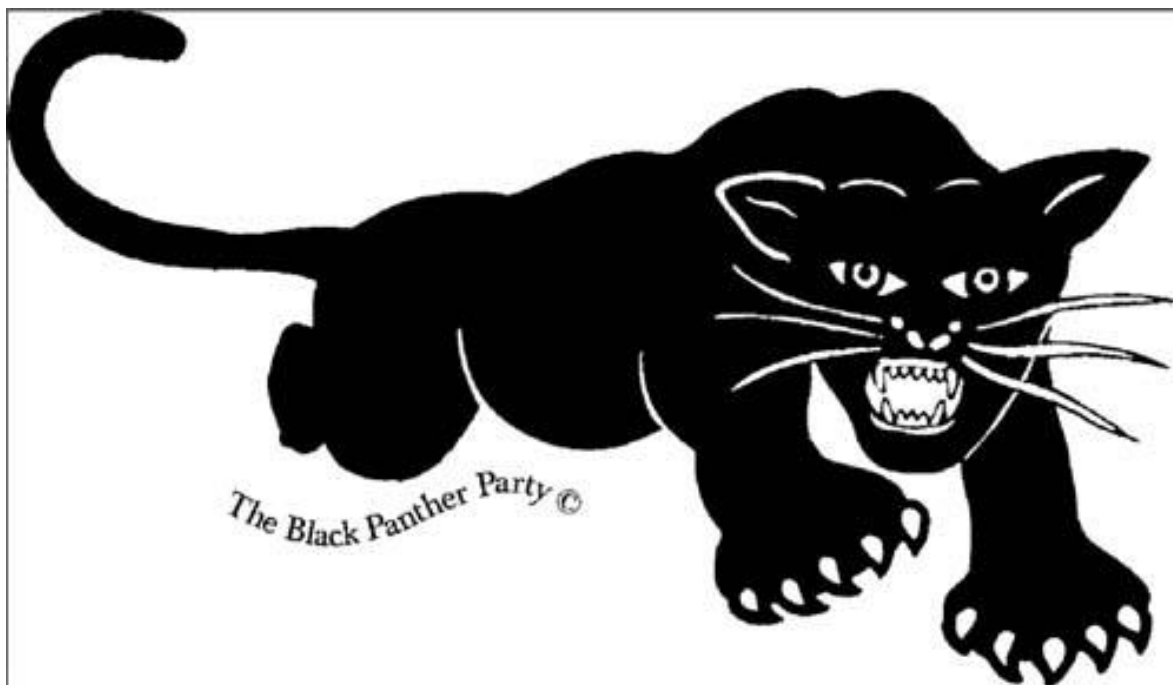
Prilog 8. Malcolm X⁶⁵

⁶⁴ <http://www.csmonitor.com/USA/2010/0118/Ten-Martin-Luther-King-Jr.-quotes>.

⁶⁵ <http://www.loc.gov/pictures/resource/cph.3c15058/>.

Prilog 9. Susret Martina Luthera Kinga i Malcolma Xa 1964. g.⁶⁶

Prilog 10. Logo Crnih pantera⁶⁷

⁶⁶ <http://www.loc.gov/pictures/resource/cph.3d01847/>.

⁶⁷ <http://unitedblackamerica.com/black-panther-party/>.

Prilog 11. Tommie Smith i John Carlos na Olimpijskim igrama u Meksiku 1968. g.⁶⁸

Prilog 12. Govor *Sanjam* Martina Luthera Kinga Jr.-a⁶⁹

Radujem se što danas zajedno s vama sudjelujem u jednom događaju koji će u povijesti naše nacije biti zabilježen kao najveća demonstracija za slobodu.

Prije sto godina jedan veliki Amerikanac, u čijoj sjeni danas simbolično stojimo, potpisao je proklamaciju o emancipaciji. On je nakon dugih godina zatočeništva došao kao svjetlo dana. Ali sto godina kasnije crnci još nisu slobodni. Sto godina kasnije crnci su još uvijek sputani lancima rasne podjele i lancima diskriminacije. Sto godina kasnije crnci još kaskaju na margini društva i u vlastitoj su zemlji u egzilu.

Zbog toga smo mi danas i došli ovdje, da pokažemo dramatičnu situaciju koja je štetna za sve nas.

U određenom smislu mi smo došli u glavni grad naše države da unovčimo jedan ček. Kad su arhitekti naše Republike potpisali Ustav i Objavu nezavisnosti, zapravo su potpisali priznanicu koju mi trebamo unovčiti, a to je ravnopravnost svih Amerikanaca. Ta priznanica sadrži obećanje da je svim ljudima - da svima, crncima jednako kao i bijelcima - zajamčeno neotuđivo pravo na život,

⁶⁸ <http://links.org.au/node/2975>.

⁶⁹ <http://www.dadalos.org/kr/Vorbilder/mlk/traum.htm>.

slobodu i sreću.

Danas je jasno da Amerika nije odgovorila na ono što stoji u ovoj priznatici, barem što se tiče crnaca. Umjesto da ispuni sveto obećanje, Amerika je crncima dala ček na kojem piše: 'bez pokrića'. Ali mi ne želimo vjerovati da je ova banka pravednosti bankrotirala. Ne želimo vjerovati da nema dovoljno novca u velikim sefovima mogućnosti ove zemlje. Tako smo se ovdje okupili da unovčimo taj ček koji će nam dati pravo na zahtjev bogatstva slobode i sigurnosti.

Ovdje smo došli i kako bismo Ameriku podsjetili na neizbježno SADA. Sada je vrijeme u kojem si nitko ne može dopustiti 'razdoblje u kojem bi se strasti trebale stišati' ili pokušati sredstvima umirivanja usporiti proces koji kreće korak po korak prema naprijed. Sada je vrijeme da obećanja demokracije postanu stvarnost. Sada je vrijeme da se izađe iz mračne doline rasne podjele i da se krene svijetlim putem pravednosti za sve rase. Sada je vrijeme da se naša nacija iz tapkanja rasističke podjele izdigne i učvrsti u bratstvu svih rasa. Sada je vrijeme da se dopusti da pravednost postane stvarnost za svu Božju djecu.

Za ovu bi naciju bilo užasno kad ne bi spoznala hitnost trenutnog položaja. Ovo vruće ljeto opravdanog nezadovoljstva crnaca neće doći kraju prije nego počne živuća jesen slobode i pravednosti. 1963. nije kraj nego početak. Za one koji se nadaju da su crnci sada zadovoljni, nakon što je puštena para, uslijedit će loše osvješćenje kada se nacija nastavi i dalje ponašati kao i do sada.

Neće biti ni mira ni odmora u Americi dok crncima ne budu dostupna osnovna građanska prava. Oluje ustanka i dalje će uzdrnavati tvrđave naše nacije dok ne dođe svijetli dan pravednosti.

I to moram reći svom narodu, dok stoji na pragu vrata koja vode u palaču pravde: dok pokušavamo ostvariti i dobiti svoja prava, ne smijemo nikako biti nepravedni prema drugima. Ne dopustimo sebi da pijemo iz pehara gorčine i mržnje kako bismo utažili žeđ za slobodom. Svoju borbu stalno moramo voditi dostojanstveno i disciplinirano. Ne smijemo dopustiti da naš stvaralački protest potone u fizičkoj sili. Uvijek se iznova moramo dizati u one izvrsne visine na kojima se fizičkoj sili možemo suprotstaviti snagom svoje duše.

Predivni novi borilački duh koji je obuhvatio sve crnce ne smije nas odvesti do toga da na bilo koji način ne poštujemo bijelce. Jer mnoga naša bijela braća - a to dokazuje i njihova prisutnost danas ovdje - došli su do zaključka da je njihova budućnost neodvojivo povezana s našom. Došli su do zaključka da se njihova sloboda ne može odvojiti od naše slobode. A ni mi ne možemo marširati

sami. I kada marširamo, moramo se obvezati da ćemo i dalje nastaviti marširati. Ne možemo se okrenuti i vratiti.

Postoje ljudi koji pitaju one koji za sebe zahtijevaju građanska prava: 'Kad ćete konačno biti zadovoljni?' Nikako ne možemo biti zadovoljni dok god su crnci žrtve užasne brutalnosti policije. Nikako ne možemo biti zadovoljni dok god naša umorna tijela nakon dugog putovanja ne mogu naći smještaja u seoskim motelima ili u gradskim hotelima. Nikako ne možemo biti zadovoljni dok god se sloboda kretanja crnaca sastoji u tome da iz jednog malog geto - a smiju prijeći u veći. Nikako ne možemo biti zadovoljni dok god je našoj djeci oduzeta sloboda i dostojanstvo natpisom na kojem stoji 'Samo za bijelce'. Nikako ne možemo biti zadovoljni dok god crnac u Missisippiju nema pravo birati, a crnac u New Yorku nema nikoga tko bi za njega glasovao. Ne, nećemo biti zadovoljni sve dok pravo ne prožubori kao voda, a pravednost ne zahuči kao jaka struja.

Ja dobro znam da su neki od vas ovamo došli zbog velike tuge. Neki od vas su došli izravno iz zatvorskih ćelija. Neki su došli iz područja u kojima ste zbog svog zahtjeva za slobodom i pravednošću predmet policijskih istraga i brutalnosti. Vi ste predstavnici stvaralačke patnje. Radite to tako i dalje i vjerujete u to da nezaslužena patnja ima kvalitetu razrješenja.

Idite natrag u Mississippi, idite natrag u Georgiju, idite natrag u Louisianu, idite natrag u geto - e velikih gradova na sjeveru sa spoznajom da sadašnja situacija može biti promijenjena.

Ne dopustite da padnemo u dolinu očajanja. Danas vam kažem, prijatelji moji, unatoč poteškoćama današnjice i sutrašnjice, ja Sanjam. To je san koji je duboko ukorijenjen u američkom snu.

Sanjam da će se jednoga dana ova nacija izdići i da će živjeti po pravom kretu svoga postojanja: 'Za nas je ova istina sama po sebi razumljiva: da su svi ljudi stvoreni jednakima'.

Sanjam da će jednoga dana na crvenim brdima Georgije sinovi prijašnjih robova i sinovi prijašnjih robovlasnika sjediti zajedno za istim bratskim stolom.

Sanjam da će jednog dana i sama država Mississippi, u kojoj vlada nepravda i koja s plamenom tlačenja živi svojim punim bićem, Sanjam da će se i ta država jednog dana pretvoriti u oazu slobode i pravednosti.

Sanjam da će moje četvero djece jednoga dana živjeti u društvu u kojem se nitko prema njima neće ponašati ovako ili onako zbog boje njihove kože, nego da će ih se tretirati onako kako to oni svojim karakterom zasluže. Imam danas jedan san...

Sanjam da će jednog dana Alabama sa zlokobnim rasistima, sa svojim guvernerom s čijih usana su silazile riječi kao 'intervencija' i 'anuliranje rasne integracija'..., da će točno tamo u Alabami jednoga dana mali crni dječaci i male crne djevojčice pružiti ruke malim bijelim dječacima i djevojčicama kao braći i sestrama. Sanjam da će se jednoga dana uzdignuti sve doline, a svi bregovi i planine da će se smanjiti. Da će se bregovita mjesta poravnati, a neravna izglacati. I dobrota Gospodara bit će svima vidljiva i svatko će je spoznati.

To je naša nada. S ovim uvjerenjem vratit ću se natrag na jug.

S ovim uvjerenjem bit ću sposoban od brijega očajanja načiniti kamen nadanja. S ovim uvjerenjem mi ćemo biti sposobni neskladnosti naše nacije pretvoriti u zvukove predivne simfonije. S ovom spoznajom bit ćemo sposobni zajedno raditi, zajedno se moliti, zajedno se boriti, zajedno ići u zatvor, zajedno ustajati za slobodu, sa spoznajom da ćemo jednoga dana biti slobodni. A to će biti dan kad sva Božja djeca u ovoj zemlji ovoj pjesmi budu mogla dati novo značenje: 'Moja zemljo, o tebi, tebi zemljo slobode ja pjevam. Zemljo, gdje su moji očevi umirali, ponosu nacije, dopusti slobodi da siđe sa svih bregova.' Ako Amerika treba postati velika nacija, onda ovo mora biti istina.

Tako dopusti slobodi da dođe sa silnih visina New Hampshira. Dopusti joj da dođe s moćnih bregova New Yorka, dopusti slobodi da dođe iz Pennsylvanije. Dopusti joj da dođe sa snijegom pokrivenih Rocky Mountains iz Colorada. Dopusti joj da dođe iz Californije. Ali ne samo to, dopusti joj da dođe s Georgias Stone Montaina. Dopusti joj da dođe iz Tennesees Lookout Mountaina. Dopusti joj da dođe sa svakog brežuljka Mississippija, dopusti joj da dođe sa svake uzvisine.

Kad joj dopustimo da dođe, kad joj dopustimo da prođe kroz svaki grad i gradić, tada ćemo ubrzati dolazak dana na kojem će sva djeca Božja - crni i bijeli ljudi, židovi i pogani, protestanti i katolici - jedni drugima pružiti ruke i moći pjevati stare crnačke duhovne pjesme: 'Konačno slobodan! Konačno slobodan! Veliki svemogućí Bože, mi smo konačno slobodni!'

7. Popis literature

1. *American civil rights: primary sources*, UXL, Detroit, 1999.
2. *An outline of American history*, United States Department of State, Office of International Information Programs, Washington, 1994.
3. Dehsen, Eleanora von: *The concise encyclopedia of democracy*, CQ Press, Washington, 2000.
4. Finkelman, Paul: *The encyclopedia of American political history*, CQ Press, Washington, 2001.
5. Halsey, Richard Sweeney: *The citizen action encyclopedia: groups and movements that have changed America*, Oryx Press, London, 2002.
6. Harding, Vincent: *We changed the world: African Americans: 1945-1970*, Oxford University Press, Oxford, 1997.
7. Johnson, Paul: *Historija američkog naroda*, Knjiga-komerc, Beograd, 2003.
8. Kranz, Rachel: *Affirmative action*, Facts On File, New York, 2002.
9. Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945. - 1985.)*, Europapress holding, Zagreb, 2008.
10. Zinn, Howard: *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država : 1492. - danas*, V.B.Z., Zagreb, 2012.

8. Popis priloga

1. Proglas o emancipaciji iz 1863. g. kojim je predsjednik Lincoln oslobodio robove
<http://www.britannica.com/EBchecked/media/12624/Emancipation-Proclamation-1863>
2. Afroamerikanci tijekom bojkota autobusnog prometa u Montgomeryu
<http://www.blackpast.org/?q=aah/montgomery-bus-boycott-1955-56>
3. Vojnici čuvaju devetero afroameričkih studenata u Little Rocku
<http://usarmy.vo.llnwd.net/e2/-images/2007/09/20/8168/army.mil-2007-09-20-165504.jpg>
4. Ljudi okupljeni na Lincoln Memorialu tijekom marša na Washington 1963. g.
<http://www.loc.gov/pictures/resource/ppmsca.03130/>
5. Rosa Parks nakon uhićenja
http://www.usatoday.com/life/people/2004-08-13-parks_x.htm
6. Policijski zapisnik o uhićenju Rose Parks
http://catalog.flatworldknowledge.com/bookhub/2044?e=trowbridge2_1.0-ch10_s02
7. Martin Luther King Jr.
<http://www.csmonitor.com/USA/2010/0118/Ten-Martin-Luther-King-Jr.-quotes>
8. Malcolm X
<http://www.loc.gov/pictures/resource/cph.3c15058/>
9. Susret Martina Luthera Kinga i Malcolma Xa 1964. g.
<http://www.loc.gov/pictures/resource/cph.3d01847/>
10. Logo Crnih pantera
<http://unitedblackamerica.com/black-panther-party/>
11. Tommie Smith i John Carlos na Olimpijskim igrama u Meksiku 1968. g.
<http://links.org.au/node/2975>
12. Govor "Imam san" Martina Luthera Kinga Jr.-a
<http://www.dadalos.org/kr/Vorbilder/mlk/traum.htm>